

Вярнісажы

КОЛЕРЫ АЙЧЫНЫ

— ...Вось наш крыж, — сказала бабуля ззяўчыцы і паказала, як трэба прыкладвацца да святні.
 — Прыгожы, — заўсміхалася дзяўчо. — А наш — гэта значыць мой?
 — І твой таксама. Ён усім належыць.
Мінск. Дзяржаўны мастацкі музей Рэспублікі Беларусь. Чацвер. Паломніцтва: толькі адзін дзень адкрыты для наведвальнікаў музея славыты Крыж Ефрасінні, які быў пераствораны напрыканцы XX стагоддзя брэсцкім ювелірам-віртуозам Мікалаем Кузьмічом. Сапраўдная рэзліквія страчана. Але рэзліквія з намі: у ёй усё, як у крыжы майстра Лазара Богшы, усе драбніцы і часцінкі святнінны. І адноўлены крыж — таксама святнінны. Яна прыехала ў Мінск з Полацкага Свята-Ефрасіннеўскага манастыра толькі ў дні адкрыцця выставачнага праекта «Дзесяць стагоддзяў мастацтва Беларусі». Выстава, якая стварае вобраз краіны тымі колерамі і адценнямі, што ёй найбольш пасуюць.

ДЗЕНЬ «Т»

Героі для сучаснага тэатра:
 ад Соф'і Гальшанскай да Уладзіміра Мулявіна

Беларускай драматургіі на тэатральнай сцэне становіцца больш. Нашы тэатры сталі звяртацца да гістарычных асоб, да айчынных класічнай літаратуры, увабляючы яе ў сучасны працэнтны працэнтны.
 Але ж у тэатры хочацца ўбачыць і сябе збоку, праз пастаноўкі пра беларусаў ХХІ стагоддзя — і вось пакрысе прыходзіць на сцэну беларуская «новая драма», добра вядомая за межамі нашай краіны... Размовы пра стан айчынных тэатральнага мастацтва ажыўляюцца напрыканцы сакавіка — бліжэй да Міжнароднага дня тэатра. Свята — гэта нагода не толькі для радасці, але і для пэўнага аналізу: куды наў беларускі тэатр рухаецца. І што ў ім ёсць уласна беларускага? Таму прысутныя на айчынай сцэне п'ес, опер, балетаў і мюзіклі беларускіх аўтараў і стала сёлета галоўнай тэмай для абмеркавання.

«Хрустальную пайлінку» — у добрыя рукі
 Галоўную прафесійную тэатральную прэмію «Хрустальная Пайлінка» ў Міжнародны дзень тэатра атрымаў народны артыст Беларусі Тадэвуш КОКШЫС, які працуе ў Нацыянальным акадэмічным драматычным тэатры імя Я. Коласа.
 «Хрустальны анёлка» за таленавітае жыццё ў ялегным тэатры прысуджаны артысту Беларускага дзяржаўнага тэатра лялек Аляксандру КАЗАКОВУ.
 «Хрустальную зорку» за вялікі ўнёсак у развіццё тэатральнага мастацтва атрымаў рэжысёр Нацыянальнага акадэмічнага драматычнага тэатра імя Горкага Валяціна ЕРАНЬКОВА.
 «Хрустальная кветка» за яркі дэбют уручана артысту-вакалісту Беларускага дзяржаўнага акадэмічнага музычнага тэатра Аляксандру ГЕЛХУ.

Якія ж фантастычныя людзі — служыцелі тэатра! У іх святы, ім бы разняволіцца ды... А яны не пра сябе, а ўсе пра яго, гледча, кляпоціцца: ствараюць для яго капуснікі, прэм'еры, ладзяць сустрэчы. І разважаюць пра сваё самае балючае:
 — Увясце сабе, што мы, Нацыянальны акадэмічны драматычны тэатр імя Горкага, які вядомы як «рускі», вырашылі працягнуць сезон з беларускай драматургіяй! — пераконаваў дырэктар тэатра Эдуард ГЕРАСІМОВІЧ. — Калі нехта сумняваецца, што, маўляў, няма чаго ставіць, то мы тут іранізуем: беларуская класіка можа быць актуальна заўсёды. Напрыклад, Барыс Луццанка ажыццявіў пастаноўку «Зацоканана апостала» Макаёнка. Спектакль атрымаў назву «Аракул». Быў аднойчы цікавы момант, калі мы атрымалі ананісную п'есу «Эк-

Вершасклон

ІСКРЫНКИ БОСКАГА РЭЧЫВА

Паэты прыходзяць у свет — каб дасканаласцю слоў нараджаць дасканаласць душ. Паэты пакараюць краіны і народы — калі кажучы пра тое, што для іх важна, і тады пра народы і краіны даведваецца ўвесь свет. Паэты размаўляюць з людзьмі — з кожным асабіста, і так бывае, што гэта самае важнае слова, якое напўняе сэнсам жыццё.

Таму словы паэтаў аднаго народа могуць быць зразумелымі і блізка прадстаўнікам другога народа. І не аднаго. У Туркменіі быў такі паэт, які жыў у ХVІІІ стагоддзі, але перажыў свой час. Яго імя Махтумкулі. А цяпер яго імя носяць універсітэты і бібліятэкі, з яго іменем звязваюць высокія ўзнагароды. Вялікія паэты існуюць па-за часам.

Рыгор Барадулін звярнуўся да перакладчыцы вершаў Махтумкулі, таму што ён таксама паэт па-за часам. І ён паэт не аднаго народа, калі ўмее адчуць душу прадстаўніка іншай культурнай супольнасці. Ён сапраўды праз вершы размаўляў з людзьмі і выкарыстоўваў любую магчымасць гэта зрабіць — і праз уласную творчасць, і праз думкі сваіх папярэднікаў з розных краін. І вось чытаеш яго пераклады і разумеш: паэзія — гэта гонар вечнасці, іскрынкы Боскага рэчыва, якое так імкнецца знайсці навукоўцы. А паэты яго — нясуць. Яны яго пакадаюць пасля сябе. Па-за эпохамі. Па-за краінамі. Яны рэтранслуюць мудрасць сусвету. І злучаюцца з ім, калі казалі галоўнае. Паслухаем?

МАХТУМКУЛІ

Агонь тугі

Лепш палахлівец,
чым сараматнік, —
Збаіцца быць,
дзе рады ўсе парадзе.
Хоць зубы — шчыт,
акраса губ — язык,
Не ў кожным радаць
свеціцца паглядзе.

Язык трымае мудрыя як мацней,
Брахун пакліпчы ўзводзіць
на людзей,
Застаўшыся без ружы, салавей
Пра руку марыць,
а на мёд не сядзе.

Пабач, як кон б'е
дзідай навільёт,
Збірае сродкі на крузаварот.
Адчайніныя пускаяюць шаблі
ў ход,
Сябе знішчаюць палахліўцы
ў звядзе.

Кон волю душ пускаяе на таргі,
Свет круціць кола часу
ў бок другі.
Фрагі, ў табе гарыць агонь тугі,
У аднаго, непадуладны здрадце.

Адчай

Кон, што рабіць мне, адкажы,
Вачэй маіх ты ўзяў святло.
Цяпер я сам сабе чужы,
Калі адчуў цямяніцы тло.

Кон, хіжыя твае ваўкі
Краіну кльчаць на шматкі,
Боль ятыць мой табе з рукі,
Прышоў ты, каб смялела зло.

Белы, як чысты аркуш

Гэты праект трэба было зрабіць: у ХХ стагоддзі нарадзіўся і прапашаваў міф пра тое, што беларускае мастацтва стваралася ў савецкі час. Гэта наогул бяда Беларусі, што падобныя міфы адлучылі нас ад вялікай часткі прафесійнага мастацкага культуры. І таму стваралася ўражанне, што і ў выяўленчым мастацтве мы нічога не мелі, і ў музыцы — усё «не нашы», а літаратура ўзнікла, натхнёная рэвалюцыйнымі паведамленнямі канца ХІХ — пачатку ХХ стст. І гэтак далей. Але ж вось, калі ласка: кніга Сімяона Полацкага «Посах кіравання» 1667 года выдання — зварот з нашых абшараў да суседніх, да тых, хто быў не супраць павучыцца ў ліцвінскага манаша. Пабабчыць яе можна на выставе. Як і «Статут Вялікага Княства Літоўскага», вернуты на радзіму. А вось абразы — з калекцыі нацыянальнага мастацкага музея. Абразы нашыя такія блізкія сэрцу: вельмі чалавечыя, а царскія вароты — як царскія падарункі таленавітага майстра Богу.

Яўген Зак «Арлекін (П'єро)».

Аляксандр Малей «Халодны жывапісны аб'ект», 2013 г.

Калі мы маем наш беларускі тэатр, які існуе дзеля нашага грамадства, то разам са спектаклямі паводле савецкіх аўтараў хочацца бачыць пастаноўкі, дзе ідзе размова пра нашу жыццё, тых людзей, якія ствараюць сённяшняю Беларусь, пра тое, чым яны жывуць і што для іх важна.

У Слоніме тэатральнае наваселле

Слоніміскі дзяржаўны драматычны тэатр пераехаў у новае памяшканне. 24 гады тэатральны калектыв чакаў нава-селля. І вось нарэшце радасны дзень наступіў.
 З нагоды гэтай падзеі ў цэнтры горада арганізаваны кірмаш народных промыслаў, выставы карцін мясцовых мастакоў, продаж розных тавараў слоніміскай вытворцаў. Пасля ўрачыстага адкрыцця слоніміскага, а таксама гошч горада, пазнаёміліся з інтэр'ерам тэатра, а потым у прыгожай зале на 196 месцаў паглядзелі прэм'еру спектакля па п'есе Янкі Купалы «Паўлінка» ў сучаснай інтэрпрэтацыі галоўнага рэжысёра тэатра Васіля Сяўца.

Сцэна са спектакля «Паўлінка».

палюбіць. Выстава «Дзесяць стагоддзяў мастацтва Беларусі» дазваляе і адкрыць для сябе тое, чаго ў свядомасці, можа быць, дагэтуль не было. Але ўсё можна зафіксаваць — на чыстым аркушы любое адценне бачыцца вяртае.

Блакiтны, як набёсы

Праект у першую чаргу асветніцкі: усе набыты ачыненны культуры ў апошнія дзесяць стагоддзяў сістэматызаваны, падаюцца ў кантэксце эпох (ад візантыйскай традыцыі да найноўшых эпох, калі мастацтва стала развівацца ў дыялогу культуры), знаёміцца з новымі найсучаснымі плынямі. Такі падыход дазваляе лепш зразумець чаму некаторыя творы ўспрымаюцца як шэдэўры. Чаму яны насамрэч — шэдэўры. Праўда, перад арганізатарамі стаяла абсалютна недасягальная задача — паказаць усё багацце ў адным праекце. Аказалася, што паказаць ёсць што, даводзілася выбіраць тое, што найлепш свядчыць пра час і развіццё ў ім беларускай культуры. У выніку ў экспазіцыі прадстаўлены 500 экспанатаў з 29 музеяў краіны, карпаратыўных і прыватных калекцыі.

Наведвальнікі ўбачаць багацце беларускай гісторыі і ўнікальнасць культуры. Для таго, каб прадставіць усё, што хацелася, нам патраваўся зняць частку пастанянай экспазіцыі (не хопала плошчаў), — адначасна дырэктар Нацыянальнага мастацкага музея Уладзімір Праклюць.

Блакiтны — колер светлых надзей. І яны спраўджаюцца дзякуючы таму, што ёсць

Гаўрыла Вашчанка «Юнацтва», 1971 г.

цікавае да айчынай культуры з боку тых, хто хоча бачыць краіну багатой у любым сэнсе. Пачаткам здзяйснення самых смелых мар і надзей была выстава з калекцыі «Белгазпрамбанка», якая знаёміла з творами мастакоў парыжскай школы. Беларускі ўвучыла карціны тых, пра каго можна было чытаць: Суціна, Кікіна, Царфіна ды іншых мастакоў, якія былі родам адсюль. І вось жа вяртаюцца суды з асобнымі творами, якія адшукаюць за мяжой і выкупаюць аргани-

праекту ХХ стагоддзя С. Войчанкі і У. Цэслера. Але на ХХ стагоддзі ўсё не спыняецца...
 — Мне здаецца, што гэты праект унікальны не толькі эксклюзіўнасцю. Будзе шмат крытыкі: чаму абраны менавіта гэтыя экспанаты. Будучы спрэчкі, асабліва за «Метамарфозы ХХ стагоддзя», — прызнаецца старшыня праўлення «Белгазпрамбанка» Віктар Бабырыка. — Для нас унікальнасць пры ўсёй мастацкай каштоўнасці не ў гэтым. Я не думаю, што ў адным месцы мы можам сабраць у такой колькасці разнапланавых людзей, музеяў і экспанатаў. Унікальнасць менавіта ў гэтым: у нас ёсць нешта такое, дзеля чаго, ажывіўшы ўсімі нашымі адноўленнямі, мы аддадзім самае лепшае. Ёсць ідэя, якая аб'яднала нас, такіх розных — музейных работнікаў, бізнес, прыватных калекцыянераў, і мы працавалі супольна.

зацы і нават прыватныя асобы з Беларусі. Напрыклад, твор Хаіма Суціна «Ева», які набылі на аукцыёне Sotheby's за 1 мільён 860 тысяч долараў — самы дарагі экспанат. Але для выставы з ім прыйшоў папрацаваць рэстаўратарам. Таксама, які з «Партрэта маста Таша Зана» (аўтарства беларускага рамантика Валенція Ваньковіча). Да нядаўняга часу карцін гэтага мастака наогул не было ў Беларусі, але «Белгазпрамбанка» вярнуў гэты твор, набыўшы яго ў прыватнага калекцыянера. Насамрэч столькі імянаў дала Беларусь свету, але, ствараючы недзе беларыя, яны ўсё роўна неслі адценні зямлі, якая дала ім жыццё.

Насычаныя, як зямля

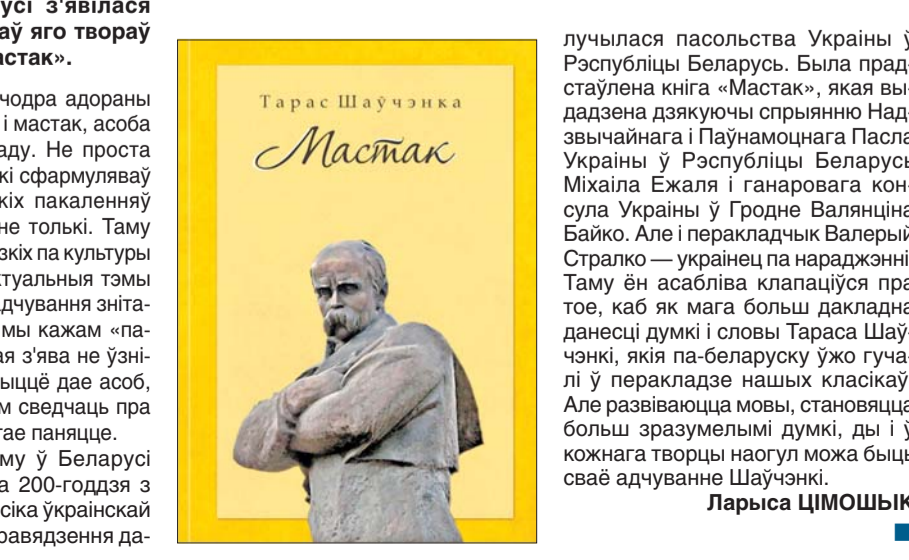
На лагатыпе выставы — дрэва ў разрэзе. Яшчэ адзін змястоўны сімвал — як слаі і гады ўтвараюць шырокі ствол. Глядзіш на дрэва — і не бачыш гэтых векавых кольцаў. А насамрэч яно такое магнутае нездарма. Усё складаецца: разнастайнае мастацтва ХХ стагоддзя (якое паўставае дзякуючы развіццю мастацкай адукацыі ў савецкі час) зайграла разам з творами папярэдніх эпох — партрэтаў, пейзажаў вядомых і невядомых мастакоў.
 Наадварот, падкрэслены момант, што аўтар невядомы дазваляе ўявіць, колькі яшчэ таямніц чакаюць адкрыцця. І нават прырода творчасці вядомых мастакоў падаецца загадкавай. Той жа Язэп Драздоўскі наокупі розным мог быць: фантастычныя сусветы апісваў так, нібыта жыў у паралельнай прасторы. Але калі глядзіш яго малеваныя дыянак, то ўзімае думка пра тое, што беларуская мастацкая рэчаіснасць — гэта супольнасць паралельных прастораў, якія плывуць кожна сваім шляхам, але ў адзін бок. Сведчанне — іншы дыянак наўнай мастачкі Алены Кіш.
 Зямля не церпіць пустэчы. Калі на нейкай тэрыторыі нічога не пасадзілі, то нешта ўзрастае сама і можа даць карысны плод ці прыгожую кветку. Пазней тэрыторыя становіцца апрацоўваць свядома, каб нешта вырасціць. У савецкі час вырасталі пакаленні твораў. Яны працавалі і з ідэяй, і дзеля мастацтва. Апаўляў краіну (як П. Маслянік, Г. Вашчанка, М. Данцыг ды іншыя). Бачылі сваю прыгажосць у жыцці (як В. Цёрка, М. Селянчук...). І працяваюць яе бачыць навокал (Л. Шчамляў, Р. Батальёнак, В. Шкараба, У. Тоўціц...). І працяваюць несці ідэй (Ф. Янушкевіч, В. Шаранговіч, Р. Сіціца ды іншыя). Але ёсць і новыя пакаленні твораў, якія ўспрымаюць свет па-свойму праз нечаканыя вобразы — у карцінах (напрыклад, Р. Вашкевіч з яго жойтым тэнісным мячыкам у абсалютна «ядомым» наюрморце), скульптурах (напрыклад, К. Селіхану і яго «чалавечая» піраміда), мастацкіх аб'ектах, якія патрабуюць канцэптуальнага асвавання (падобна

Зноў белы, як старонка для працягу

Выстава, прадстаўленая ў год 75-годдзя Нацыянальнага мастацкага музея Беларусі, будзе доўжыцца два месяцы, што дазволіць азнаёміцца з ім большай колькасцю жыхароў Беларусі і замежных гасцей: падчас чэмпіянату свету па хакеі ёсць магчымасць прадставіць Беларусь не толькі стартаўную. За Беларуссю культурнай — стагоддзі і імёны. З іх інтэлект, фантазія, цудоўныя ідэі. І талент. Што і зарадка аптымізма: усё калі не пачынаецца, то працягваецца.

Ларыса ЦІМОШЫК.
Р.С. Гэты матэрыял больш адпавядаў бы духу выставы, калі б замест аўтарскіх радыё ўжывалі бы імёны ўсіх твораў, якіх дала Беларусь. Але з месцам на паласе дакладна былі б праблемы...

ПА-МАСТАКОЎСКУ: ЧЫТАННЕ З РАЗУМЕННЕМ

Тарас Шаўчэнка «Мастак».

лучылася пасольства Украіны ў Рэспубліцы Беларусь. Была прадстаўлена кніга «Мастак», якая выдана дзякуючы спрыянню Надзвычайнага і Паўнамоцнага Пасла Украіны ў Рэспубліцы Беларусь Міхаіла Эжэля і ганаровага консула Украіны ў Гродне Валяціна Байко. Але і перакладчыцы Валерыя Стралко — украінец на народжэнні. Таму ён асабліва кляпаўся пра тое, каб яго магі больш дакладна данесці думкі і словы Тараса Шаўчэнка, які па-беларуску ўжо гучалі ў перакладзе нашых класікаў. Але развіваецца мова, становіцца больш зразумелымі думкі, ды і ў кожнага творцы наогул можа быць сваё адчуванне Шаўчэнка.
Ларыса ЦІМОШЫК